

ارزشیابی برنامه های آموزشی

- گرین و همکاران (۱۹۸۰) ارزشیابی را بصورت مقایسه یک هدف یا موضوع مورد علاقه در مقابل استاندارد قابل قبول، تعریف نموده اند.
- هنگام بررسی ارزشیابی بعنوان بخشی از فرآیند برنامه ریزی، می توان از آن بعنوان روش تعیین میزان برآورده شدن اهداف و فراهم نمودن بازخورد در رابطه با تغییرات ممکن جهت افزایش دستیابی به اهداف یاد نمود.
- هدف از ارزشیابی تأیید یا عدم تأیید نیست بلکه بهبود است. ارزشیابی که بطور مناسب اعمال گردد می تواند بازخوردی را برای مجریان برنامه در مورد نقاط ضعف و قوت برنامه هایشان فراهم نماید.

اهداف ارزشیابی

- از ارزشیابی برای تعیین موارد ذیل استفاده می شود:
- - آگاهی، نگرشها و عملکردهای موجود در رابطه با سلامت جهت بکارگیری آن بعنوان مبنایی برای ایجاد اهدافی جهت آموزش.
- - ارزش تجارب یادگیری و استراتژیهای تدریس
- - ارزش مواد و وسایل کمک یادگیری و روشهایی که طی آنها از این مواد و وسایل استفاده شده یا در حال استفاده می باشند.
- - آیا مشکلاتی در رابطه با یادگیری وجود دارد.
- - سرعت و درجه ای که در قالب آن یادگیری رخ می دهد.
- - سطح موفقیت هر فرد فراگیر / مددجو در کنار سطح موفقیت گروه
- - کیفیت کلی برنامه آموزش بهداشت
- - تغییراتی که می بایست در هر یک از اجزای برنامه صورت گیرد (نظیر اهداف کلی، اهداف جزئی، فرآیندها)

Evaluation involves

Asking questions

Answering questions

**Analysing, Reflecting on
and judging the evidence**

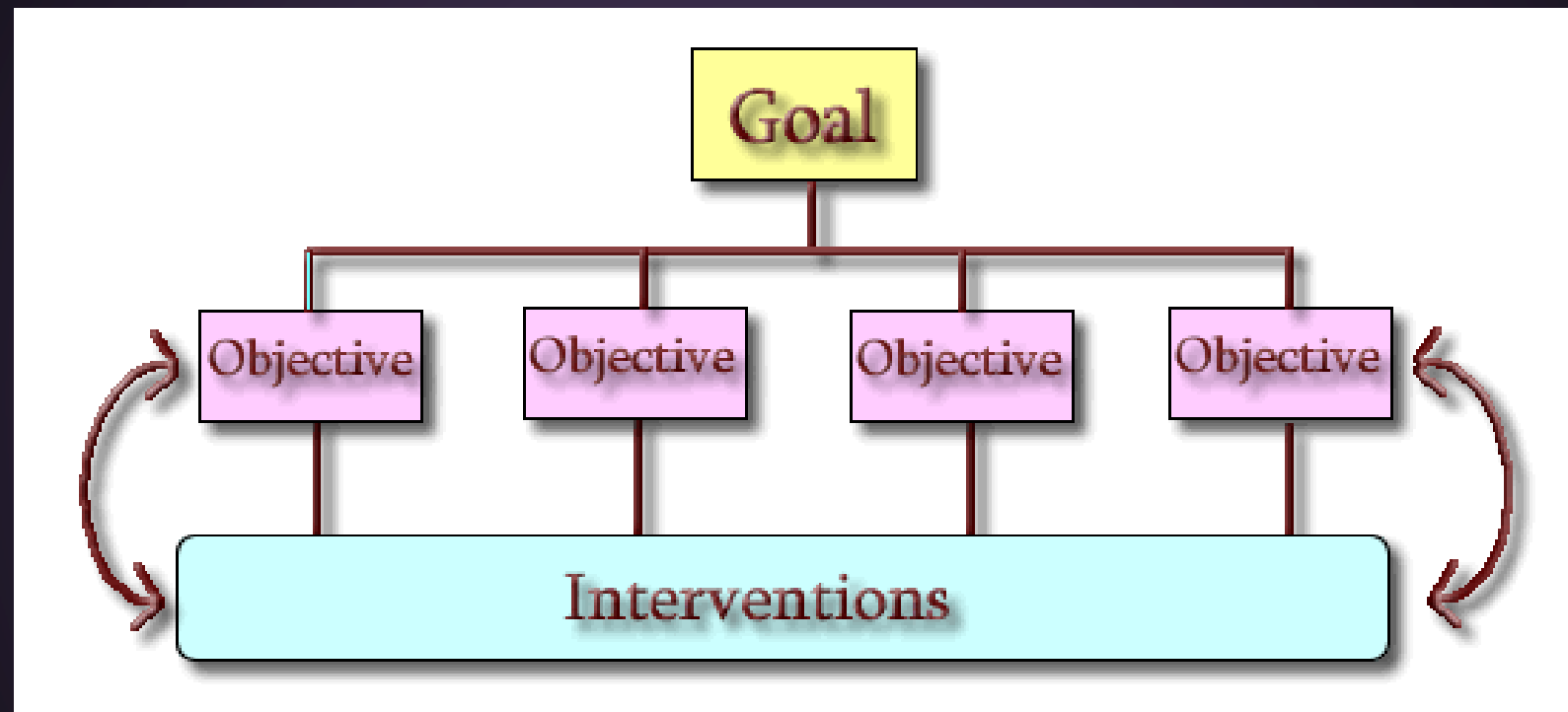

**DOING Something to
act on the learning -
MAKE CHANGES!!!!**

- استاندارد پذیرش در قالب اهدافی که به خوبی نوشته شده باشند، بیان می گردد. مقایسه می بایست بر اساس داده ها انجام گیرد و داده ها بوسیله فرآیند اندازه گیری جمع آوری می شوند.
- اندازه گیری شامل تعیین کمیت یا کیفیت شیء مورد علاقه یا به تعبیر Gronlund & linn (۱۹۹۰)، «فرآیند بدست آوردن توصیف عددی درجه ای که بواسطه آن، فرد دارای خصوصیت ویژه ای می باشد» است.

- مثلاً در مورد ارزشیابی قد گروهی از افراد بصورت بلند قد، متوسط یا کوتاه، استانداردهای پذیرش برای هر سطح عبارتند از: ۶ فوت یا بلندتر = بلند قد، ۵/۵ فوت و کوتاهتر = کوتاه قد و بین ۵/۵ و ۶ فوت = متوسط. جهت استفاده از این استانداردهای پذیرش ابتدا فرد باید مورد اندازه گیری قرار گیرد که شامل تعیین کمیت قد هر فرد مورد ارزشیابی بر حسب فوت یا سانتی متر می باشد.

- غالباً ما به اندازه گیری و ارزشیابی تنها حیطه شناختی می پردازیم. این بدان دلیل است که اندازه گیری حیطه شناختی نسبت به حیطه عاطفی یا حیطه عملی آسانتر است. درست همانطور که اهداف جزئی می بایست به هر سه حیطه یادگیری تأکید داشته باشند، حیطه های سه گانه نیز باید در اندازه گیری و ارزشیابی دخیل شوند.

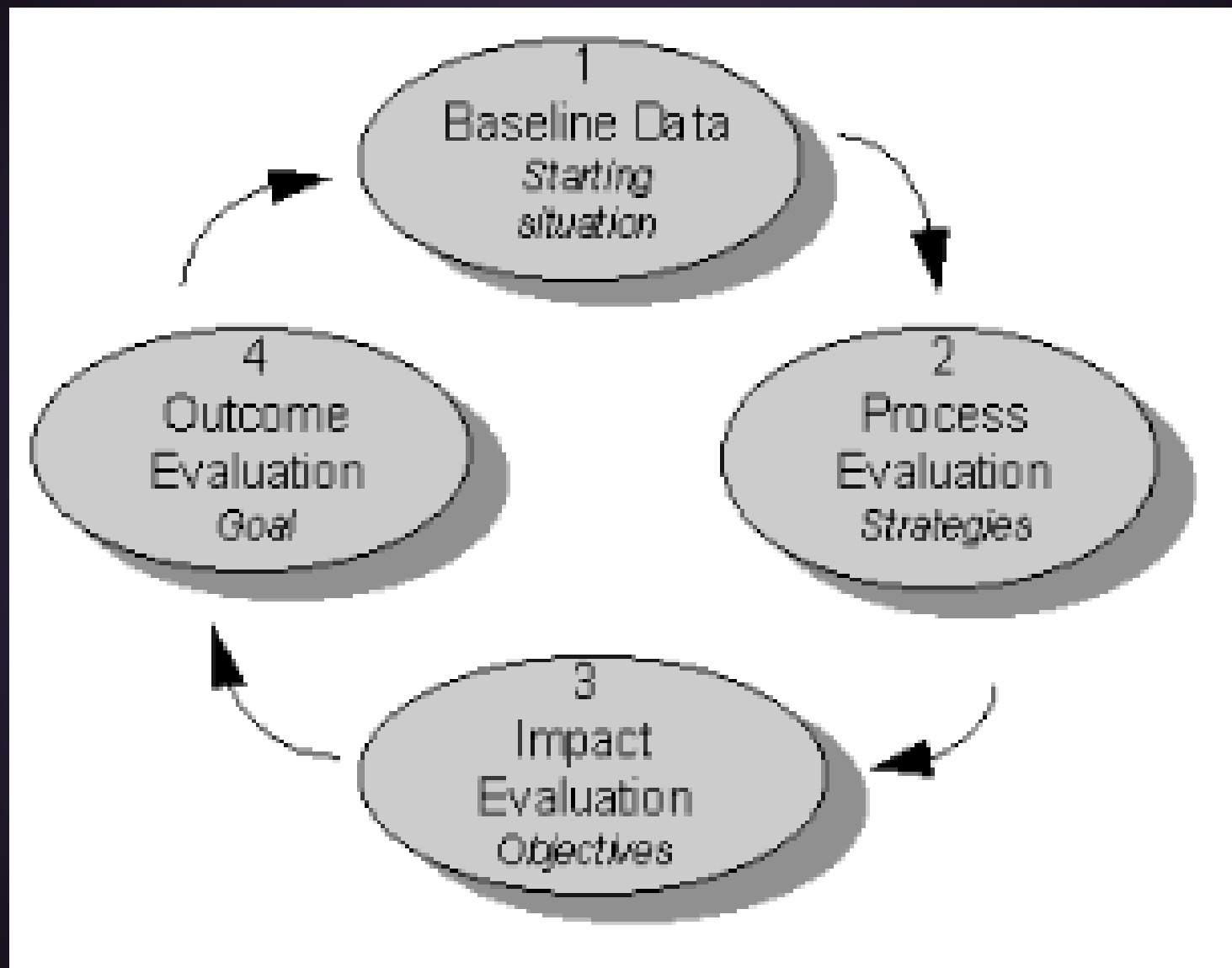
- ابزارهای اندازه گیری، وسایلی هستند که از آنها برای جمع آوری داده ها استفاده می کنیم. از میان بسیاری از نمونه **ابزارهای اندازه گیری**، می توان به آزمونهای کتبی، مشاهده، جستجو در میان پرونده ها و موارد ثبت شده موجود و پرسشنامه های خود - گزارشی اشاره نمود.
- اندازه گیری ممکن است به صورت کیفی، یا کمی باشد. اندازه گیری کیفی، شامل اقداماتی جهت فراهم ساختن بیاناتی است که فرآیندها یا تجارب حاصل از مواجهه با یک برنامه یا فعالیت را توصیف می نمایند. توصیفی بودن ممکن است اشاره به نحوه شکل گرفتن و انجام چیزی داشته باشد. معمولاً اطلاعات کیفی بر اساس خصوصیات همچون: مصرف کنندگان الكل / افرادی که الكل نمی نوشند، مرد / زن، یا گروه های سنی مختلف، گروه بندی می شوند.

- اندازه گیری کمی، مقادیر عددی نظیر تعداد سؤالات درست پاسخ داده شده، چند بار فرد درگیر رفتار ویژه‌ای می‌گردد، وزن شخص چند کیلوگرم است یا اینکه چه تعداد از افراد خانه‌دار هستند، را بدست می‌دهد. معمولاً این روش به راحتی قابل توضیح و دفاع است.

سطوح ارزشیابی

- ارزشیابی جامع برنامه‌ها متشکل از چهار سطح ارزشیابی است. در آموزش / ارتقاء سلامت، رجوع ما به این سطوح بصورت ارزشیابی تشخیصی، ارزشیابی فرآیند، ارزشیابی تأثیر و ارزشیابی پیامد می‌باشد. منابع، زمان، پیچیدگی و هدف غالب برنامه ممکن است ارزشیابی مناسب در تمام سطوح را دشوار سازند.

Diagnostic Evaluation

- ارزشیابی تشخیصی، جزئی از ارزیابی نیازها محسوب می شود. عملکرد آن شامل تجزیه و تحلیل مسایل و مشکلات بهداشتی جهت تعیین اینکه کدام گروهها یا اشخاص بیشتر نیازمند آگاهی، تغییر نگرش، تغییر رفتار یا توسعه مهارت هستند، می باشد. این کار موجب فراهم نمودن آگاهی اختصاصی در مورد اختلالات بهداشتی موجود و پیشنهاد اعمالی برای تصحیح آنها می گردد.

Process Evaluation

- ارزشیابی فرآیند تأکیدی بر **عملکرد عناصر برنامه ریز یا طرح آموزشی** شامل روشهای تدریس، محتوا، مواد، تخصیص زمان، گامهای اجرایی، دستیابی به اهداف قادر کننده و عملکرد مدرس دارد. این امر مرتبط با عملیات جاری برنامه بوده و به بهبود برنامه و مدیریت آن کمک می کند. این نوع ارزشیابی مداوم برنامه بر اساس آنچه که در مورد برنامه کارساز بوده و آنچه که کارساز نمی باشد و اینکه آیا برنامه همانطور که مورد نظر است تحت انجام می باشد، به گونه ای که تغییرات بتوانند موجب افزایش احتمال موفقیت آن گردند، هدایت می شود. ارزشیابی فرآیند به توضیح علل نقاط ضعف یا قوت برنامه و مشخص نمودن تعدیلات مورد نیاز جهت بهبود برنامه، کمک می نماید. ارزشیابی فرآیند غالباً منجر به تغییراتی در روشها، فعالیتها، تکنیک ها و عملکرد مدرس می گردد و **می بایست بصورت مداوم** انجام گیرد.

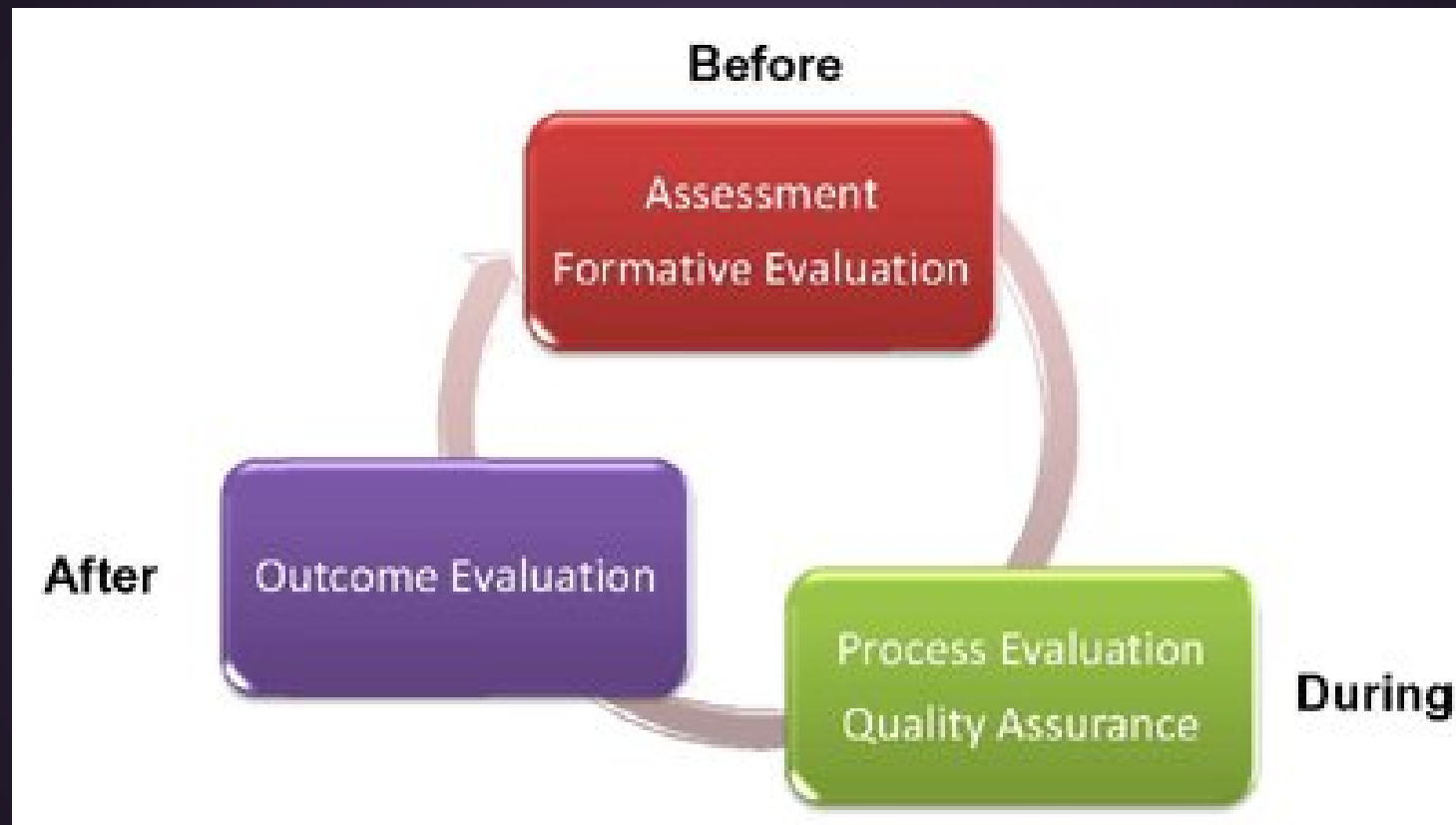
Impact Evaluation

- ارزشیابی تأثیر مبتنی بر اندازه‌های اثرات فوری یا کوتاه مدت برنامه یا طرح آموزشی می‌باشد. این اثرات معمولاً بوسیله تغییراتی در آگاهی، نگرشها و توسعه مهارت مشخص می‌شوند. ارزشیابی تأثیر عمدتاً وابسته به کیفیت ابزار اندازه‌گیری بوده و ضرورتاً نشانگر حصول اهداف طولانی مدت نیست.

Outcome Evaluation

- ارزشیابی پیامد مبتنی بر اندازه‌های تغییرات طولانی مدت یا نهایی است که بصورت نتیجه برنامه یا طرح آموزشی خود را نشان می‌دهد. این اندازه‌ها ممکن است شامل شاخصهای تغییر رفتار یا تغییراتی در کیفیت زندگی، ابتلا یا مرگ و میر باشند. ارزشیابی پیامد می‌تواند دشوار و پرهزینه باشد، زیرا موانع زیادی بر سر راه پیگیری گروههای بزرگ افراد برای یک مدت طولانی وجود دارد. ردیابی افراد جهت تعیین تداوم تغییر رفتار نیز به همین ترتیب مسئله انگیز است. به همین دلایل، بیشتر ارزشیابی‌ها در سطح تأثیر به نتیجه‌گیری پرداخته و خاتمه می‌یابند.

- بطور سنتی، ارزشیابی به دو سطح تکوینی (Formative) و تجمیعی (Summative) تقسیم بندی شده است. در آموزش بهداشت ارزشیابی تکوینی اشاره به ارزشیابی فرآیند یا ارزشیابی محصولات حاصل از کار انفرادی دانش آموز نظیر تکلیف نوشتاری یا امتحان دارد. ارزشیابی تجمیعی در آموزش بهداشت به دو شاخه ارزشیابی تأثیر و ارزشیابی پیامد متمایز می گردد.

Program Stage	Before Program Begins	New Program	Established Program	Mature Program
				
Evaluation Type	Needs Assessment	Process / Implementation Evaluation	Outcome Evaluation	Impact Evaluation
Question Asked	To what extent is the need being met? What can be done to address this need?	Is the program operating as planned?	Is the program achieving its objectives?	What predicted and unpredicted impacts has the program had?

These summative evaluations build on data collected in the earlier stages.

Adapted from:

Norland, E. (2004, Sept.). From education theory...to conservation practice. Presented at the Annual Meeting of the International Association for Fish & Wildlife Agencies, Atlantic City, New Jersey.

Pancer, S. M., and Westhues, A. (1989). "A developmental stage approach to program planning and evaluation." *Evaluation Review* (13): 56-77.

Rossi P. H., Lipsey, M. W., & Freeman, H. E. (2004). *Evaluation: a systematic approach*. Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications.

Start

Middle

Finish

Programme Life-Cycle

Formative

Process

Impact/outcome

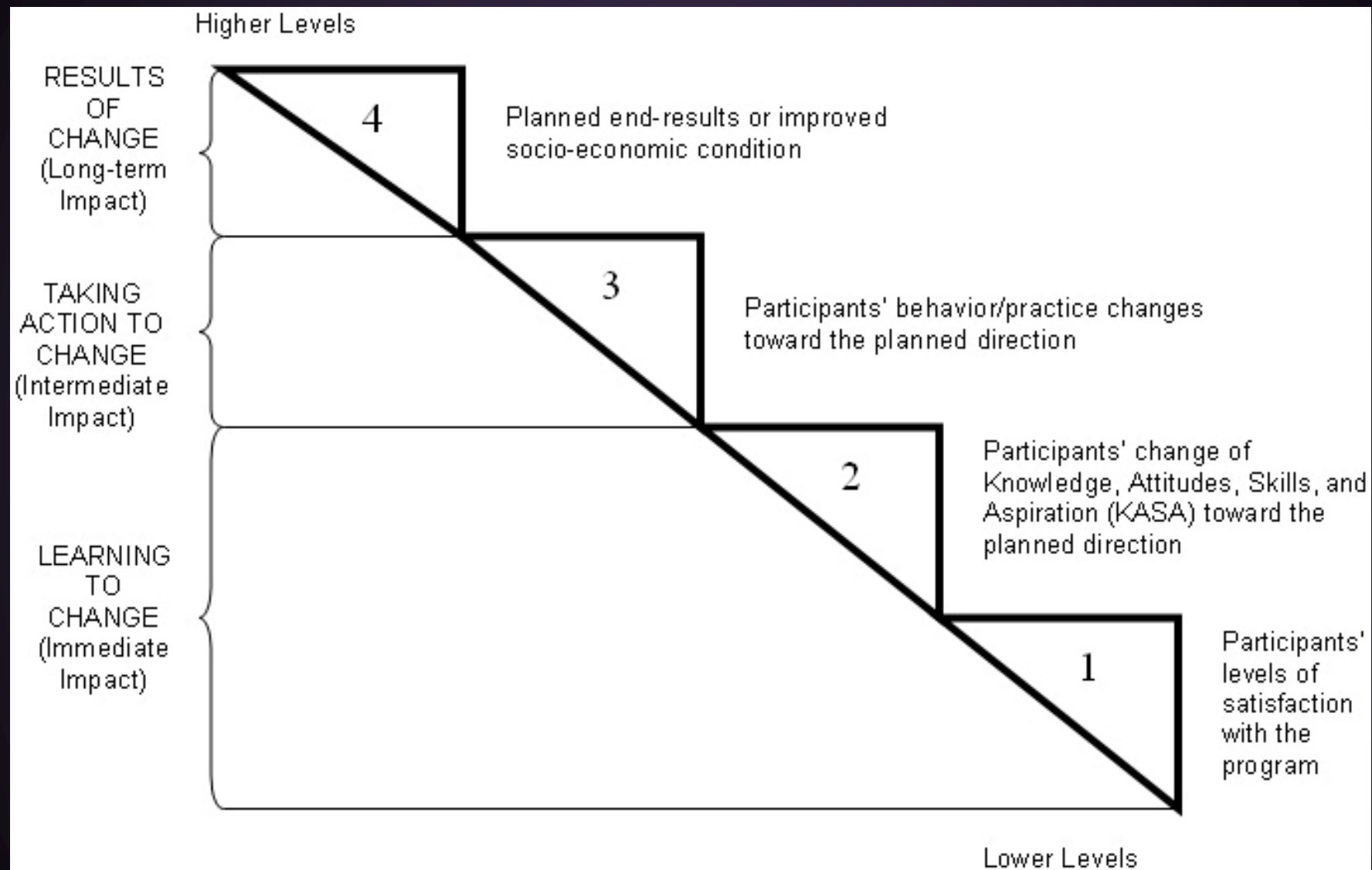
Type of Evaluation

Improving
programme

Describing
programme

Measuring
outcomes

Pretest - posttest

- یکی از رایجترین روشهای ارزشیابی استفاده از پیش آزمون و پس آزمون می باشد. طبق تعریف، پیش آزمونها قبل از آموزش جهت تعیین آگاهی اختصاصی فراگیر، نگرشها، رفتارها و مهارتهای وی بکار می روند. این آزمونها ماهیتاً تشخیصی بوده و می توانند به معلم بگویند که کدام فعالیتهای یادگیری ضروری هستند و کدامیک را می توان حذف نمود. چنین آزمونهایی اطلاعات پایه ای را که در ارزشیابی پیشرفت فراگیر و اثر بخشی تجربه یادگیری مفید هستند، فراهم می آورند. پس آزمونها داده هایی در رابطه با تغییر آگاهی، نگرشها، رفتارها و مهارتهای فراگیر بدست می دهند. نمره پس آزمون منهای نمره پیش آزمون در یک آزمون واحد، می تواند نشانگر درجه تغییر باشد.

ابزارهای استاندارد و معلم ساخته

- ممکن است ابزارهای اندازه گیری کلاس درس، استاندارد یا معلم - ساخته باشند. آزمونهای استاندارد آنهایی هستند که بعد از تکامل و پالایش دقیق منتشر می گردند.
- آزمونهای استاندارد شده ممکن است شامل بخشهای ضروری جهت اندازه گیری کیفیات مورد نیاز برای ارزشیابی درسهای اختصاصی یک معلم نباشند. همچنین ممکن است هماهنگی با جمعیت هدفی که تا اندازه ای متفاوت از کلاس مورد آزمون هستند، باشند. اگر چنین موردی رخ دهد، مقایسه عملکرد دانش آموزان، کیفیت ضعیفی خواهد داشت چرا که آنها با دانش آموزان هم سطح خود مقایسه نمی شوند. به این دلایل و دلایل دیگر، آزمونهای معلم ساخته رایجترین آزمونهای مورد استفاده در ارزشیابی کلاس درس هستند.

ویژگیهای کلی پرسشهای آزمون ارزشیابی

- سؤال می‌بایست بطور شفاف نگاشته شود، به گونه‌ای که دانش آموز منظور مطلب یا ماهیت خاص وظیفه را درک نماید.
- - سؤال تا حد امکان بصورت فشرده و مختصر بیان گردد.
- - بر اساس سطوح آموزشی و تکاملی شاگردان و ماهیت محتوای مورد ارزیابی، سطح دشواری متناسب لحاظ گردد.
- - هیچگونه سرنخ نامربوط یا سایر خطاهای تکنیکی در آن وجود نداشته باشد.
- - سؤال می‌بایست فارغ از تورشهای نژادی، قومی و جنسی باشد.
- - نباید سؤال با فریب، پاسخگو رابه دادن جواب اشتباه وادار نماید.
- - سؤال باید با رعایت نکات گرامری مناسب نوشته شود و شامل دو فعل منفی نباشد.

چارچوب برنامه ریزی پروژه آموزشی

- 1) موضوع
- 2) بیان مسئله (بر اساس نیازسنجی)
- 3) هدف کلی
- 4) اهداف جزئی (بر اساس حیطه های شناختی ، عاطفی، روانی حرکتی)
- 5) روشها و استراتژیهای آموزشی
- 6) طراحی جدول زمانی (نمودار گانت)
- 7) ارزشیابی فرایند، تاثیر، پیامد (طراحی ابزار ارزشیابی)

کسی که به نیک گزینی فدا
مطمئن باشد،
جز آنچه را که فدا برایش
گزیده، آرزو نمی کند.

8BeheshtGroup.com